

УДК 341.123:94(477)

Скрипник Олена Миколаївна
кандидат історичних наук.
викладач кафедри всесвітньої
історії та правознавства

Уманського державного педагогічного
університету ім. Павла Тичини

Історія співпраці України з ООН.

У статті досліджено історію співпраці Організації Об'єднаних Націй з Україною. Об'єктивно проаналізовано історію зародження відносин України з ООН. З'ясовано який внесок Україна зробила у створення Статуту ООН. Особливу увагу у статті приділено питанням роботи українських делегацій у Генеральній Асамблеї ООН. Висвітлено особливості співпраці з ООН за роки незалежності нашої держави. Зроблено висновок про те, що історія співпраці України з ООН бере свій початок ще з моменту створення даної організації.

Ключові слова: ООН, Україна, Генеральна Асамблея ООН, СРСР, УРСР, Рада Безпеки, Статут, міжнародна співпраця.

История сотрудничества Украины из ООН.

В статье исследована история сотрудничества Организации Объединенных Наций с Украиной. Объективно проанализирована история зарождения отношений Украины из ООН. Выяснен какой взнос Украина сделала в создание Устава ООН. Особенное внимание в статье уделено вопросам работы украинских делегаций в Генеральной Ассамблее ООН. Отражены особенности сотрудничества из ООН за годы независимости нашего государства. Сделан вывод о том, что история сотрудничества Украины из ООН берет свое начало еще с момента создания данной организации.

Ключевые слова: ООН, Украина, Генеральная Ассамблея ООН, СССР, УССР, Совет Безопасности, Устав, международное сотрудничество.

History of collaboration of United Nations with Ukraine.

In the article to investigational history of collaboration of United Nations with Ukraine. In fact with becoming of the Ukrainian state system there is a swift increase of international activity of our state, his being in the world, process of development of own foreign-policy service. Ukraine displaces the looks on UNO, as on the universal mechanism of concordance of political will of nations and instrument of stimulation of them general actions in all directions of public activity.

History of origin of relations of Ukraine is objectively analysed from UNO. In fact in 1945 Ukraine became one of 51 states-founders of UNO, it was important achievement in foreign-policy activity of our state, first of all it assisted piling up of experience of international intercourse which later played a positive role in development and becoming of international policy of sovereign Ukraine. Exactly at Yalta conference which took place in February in 1945, soviet delegation suggested to bring over to international organization UKRAINE next to membership of Union on the whole. It, as delegation of the USSR marked the plenary meeting of the Yalta conference, is predetermined by constitutional changes according to which the soviet allied republics got wide rights in external relations

What payment is found out Ukraine did UNO in creation of Regulations. The minister of foreign affairs of Ukraine D. Manuilskiy presided in the first committee, where Preamble and Chapter were worked out 1 «Aims and principles» of UN Charter. D. Manuilskiy participated and in the discussion of «colonial» question, and the Ukrainian diplomats participated in work of legal commission. He sent to it the row of suggestions of the Ukrainian specialists in the fields of international law, which were taken into account in the process of creation of the International court and represented in his regulations.

Investigational, that delegation of UKRAINE accepted the most active voice inprocess UNO already in the first years of her existence. She resolutely came forward for strengthening of the world development of international cooperation and made quite a bit suggestions in text of UN, temporal rules of procedure of General Assembly of UNO, draft resolution about creation of Court of inquiry of position which was folded in Indonesia (on February, 11 1946 p.), in relation to refugees and

migrants, moved persons, representative offices of ungovernmental organizations in Economic and Social Advice of UNO, work of the Danube conference, right to work and others like that.

The special attention in the article is spared to the questions of work of Ukrainian delegations in General Assembly of UNO. At initiative and persistent position of Ukrainian delegation the projects of such international acts, accepted by General Assembly of UNO geared-up Commission, as General declaration of human (1948) rights, Convention about prevention of crimes of genocide and punishment for him (1948), Genevan conventions about defence of war (1954 p.) victims, Declaration of UNO about liquidation of all forms of colour bar (1956), Declaration of rights for a child (1959).

The features of collaboration are reflected from UNO for years independence of our state. In 90th Ukraine actively cooperated in UNO with the countries of the CIS, Bulgaria, Poland, Czechoslovakia, by the countries of Baltics and other. On behalf of Ukraine it was suggested to work out the new program UNO the «World of XXI of century of nuclear-free weapon», to strengthen effectiveness of UNO in the settlement of international conflicts.

Drawn conclusion that history of collaboration of Ukraine from UNO takes beginning yet from the moment of creation this organization. Ukraine participated actively in creation of UN Charter, and mine-out various programs. Also our state is the participant of many programs, for example participates in peacemaking operations under an aegis UNO. United Nations repeatedly gave help to Ukraine, for example after the «Chornobyl' catastrophe». And on March, 24, 2011 the representatives of establishments of the system UNO and Government of Ukraine signed the scope program of partnership of Government of Ukraine - UNO on 2012 - 2016. Introduction of the Scope program of partnership of Government of Ukraine - UNO on 2012 - 2016 will become high-quality the new step of collaboration Ukraine whith UNO.

Keywords: *UNO, Ukraine, General Assembly of UNO, USSR, Ukrainian SSR, Security Council, Regulations, international cooperation.*

Основою міжнародної діяльності сучасної України є її участь у міжнародних організаціях. Адже із становленням української державності відбувається стрімке зростання міжнародної активності нашої держави, її присутності у світі, процес розбудови власної зовнішньополітичної служби. На сьогоднішній день Україна співпрацює, будучи у статусі члена чи спостерігача, з такими міжнародними організаціями як ООН, ВООЗ, ЮНЕСКО, СОТ, МОМ, СНД, ВОІВ, ОБСЄ ГУАМ та інші. Проте, найчастіше, Україна звертає свої погляди на ООН, як на універсальний механізм узгодження політичної волі націй та інструмент стимулювання їх спільних дій на всіх напрямках суспільної діяльності. Історія співпраці України та ООН має глибокі коріння, адже наша держава, будучи у складі СРСР, безпосередньо брала участь у створенні даної організації. Саме цим і зумовлена актуальність даної теми.

Існує ряд досліджень в яких було визначено місце нашої країни в даній організації, та подано загальну характеристику її діяльності. Такою є праця Л. Д. Чекаленко «Зовнішня політика України», де висвітлені основні напрями роботи в системі діяльності ООН[1]. Цікавою є праця Ж. Б. Дюрозель, в якій викладена історія дипломатії від 1919 до 2005 року, де автор надає аналіз відносин України з ООН[2]. Також цінною є праця Д. В. Табачника «Українська дипломатія: нариси історії (1917 – 1990 рр.)», де в контексті політичних біографій подана міжнародна діяльність України[3]. Проте, узагальненої праці щодо історії співпраці України з ООН немає. Тому автор поставив перед собою мету з'ясувати, як історично відбулося встановлення зв'язків України з Організацією Об'єднаних Націй, та проаналізувати в яких галузях наша держава співпрацює з даною організацією.

У 1945 р. Україна стала однією з 51 держав-засновниць ООН, це було важливим досягненням у зовнішньополітичній діяльності нашої держави, насамперед це сприяло нагромадженню досвіду міжнародного спілкування, що пізніше відіграло позитивну роль у розбудові та становленні міжнародної політики суверенної України. Створенню Організації Об'єднаних Націй

передували Вашингтонська декларація 26 держав від 1 січня 1942 р., Московська декларація міністрів закордонних справ СРСР, США, Великої Британії та Китаю 1943 р., Тегеранська декларація 1943 р. глав урядів СРСР, США і Великої Британії, пропозиції конференції у Думбартон-Окс, а також рішення Кримської конференції 1945 р.

У 1944 р. СРСР висунув пропозицію про внесення до числа майбутньої організації всіх радянських республік, але це зустріло категоричне заперечення з боку західних держав, особливо США. На думку Президента США Д. Рузвельта, радянська Конституція не давала можливості радянським республікам реалізовувати свою власну зовнішню політику. Коли його ознайомили зі змінами в Конституції СРСР, американський лідер погодився з майбутньою участю України і Білорусії в ООН лише після її створення. Попереднє обговорення проблеми свідчило, що умов для реалізації такої ідеї ще не було. Тому на Ялтинській конференції (лютий 1945 р.) радянська делегація запропонувала залучити до міжнародної організації УРСР і БРСР поряд із членством Союзу в цілому. Це, як наголосила делегація СРСР на пленарному засіданні Ялтинської конференції, зумовлюється конституційними змінами, згідно з якими радянські союзні республіки дістали широкі права у зовнішніх відносинах[2,с.69]. Таким чином в протоколі роботи даної конференції зазначалось «Коли відбуватиметься конференція про всесвітню організацію, делегати Сполученого Королівства і Сполучених Штатів Америки підтримають пропозицію про допуск до первинного членства двох Радянських Соціалістичних Республік, а саме Україну і Білорусію»[4].

На конференції у Сан-Франциско (США) 25 квітня 1945 р. делегація СРСР порушила питання про запрошення представників Української РСР і Білоруської РСР. У заяві уряду УРСР переконливо обґрунтовувалось юридичне право Радянської України посісти належне їй місце на конференції та в міжнародній організації. Уряд УРСР, говорилося в заяві, впевнений у тому, що Україна, яка відіграла значну роль у розгромі ворога, з її великими людськими

силами і матеріальними ресурсами буде спроможна внести великий вклад в зміцнення миру й підтримання загальної безпеки.

Таким чином виконавчий Комітет конференції рекомендував запросити делегації обох республік до Сан-Франциско. Від України делегацію очолив заступник Голови Ради Народних Комісарів, Народний комісар закордонних справ УРСР Д. З. Мануїльський. До складу української делегації входили: заступник Ради Народних Комісарів УРСР І. Сенін, віце-президент АН УРСР О. Палладій, учений секретар Президії АН УРСР П. Погребняк, ректор Київського університету В. Бондарчук, директор Інституту історії АН УРСР М. Петровський. Міністр закордонних справ УРСР Д. Мануїльський головував у першому комітеті, де були розроблені Преамбула та Глава 1 «Цілі та принципи» Статуту. Таким чином Україна в числі перших підписала Статут ООН[1,с.296].

Д. З. Мануїльський брав участь і в обговоренні «колоніального» питання, а українські дипломати взяли участь у роботі юридичної комісії. Керівник НКЗС УРСР направив до неї низку пропозицій українських спеціалістів у галузі міжнародного права, які були враховані в процесі створення Міжнародного суду та відображені в його статуті. В Організації Об'єднаних Націй діяльність Д. З. Мануїльського була особливо активною, він очолював делегації УРСР на II, III та IV сесіях Генасамблеї ООН. Але найбільше значення мала робота Д. З. Мануїльського в Раді Безпеки ООН, де він виступав у 1946 р. з індонезійського та грецького питань, що стали ареною протиборства східного і західного військово-політичних блоків[3,с.622].

Делегація УРСР взяла найактивнішу участь у роботі ООН уже в перші роки її існування. Вона рішуче виступала за зміцнення миру й розвиток міжнародного співробітництва і внесла чимало пропозицій до тексту Статуту ООН, тимчасових правил (правило 73) процедури Генеральної Асамблеї ООН, проекту резолюції про створення Комісії з розслідування становища, що склалося в Індонезії (11 лютого 1946 р.), щодо біженців і переселенців,

переміщених осіб, представництва неурядових організацій в Економічній і Соціальній Раді ООН, роботи Дунайської конференції, права на працю тощо.

Слід також зауважити, що з перших днів існування ООН УРСР брала безпосередню участь у формуванні структури Організації, створенні її органів і спеціалізованих установ. Це – ЮНЕСКО, МОП, ЮНКТАД, ЮНІДО, ПРООН, ЮНІСЕФ, ЄЕК, МАГАТЕ та ін.[1,с.299].

Щодо ЮНЕСКО, то України входить до складу цієї організації з 12 травня 1954 р. З грудня 1962 року у Парижі функціонує постійне представництво України при ЮНЕСКО. Співпраця нашої держави з ЮНЕСКО стратегічно орієнтована на сприяння розширенню міжнародного співробітництва наукових, освітніх і культурних інституцій шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності даної Організації[5,с.92]

Уявлення про роботу українських представників за кордоном було б неповним, якщо не згадати про висунуті ініціативи Української РСР на міжнародній арені в 1950 – 1980-ті роки. На V, VI, VII та VIII сесіях Генеральної Асамблеї ООН українську делегацію очолював тогочасний міністр закордонних справ УРСР А. М. Барановський. Який у своїх виступах засуджував політику Вашингтону під час корейської війни, та всіляко захищав інтереси СРСР[3,с.673].

Українські делегації на XXI, XXII, XXIII, XXIV сесіях Генеральної Асамблеї ООН очолював Д. З. Білоколос. В його промовах, під час виступів, основне місце приділялося намібійському й південнорозетійському питанням, отриманню державної незалежності колоніальних територій і їхньому подальшому вільному політичному та економічному розвитку. Це відбувалось в період протистояння СРСР і США за так званий «третій світ», й тому радянське керівництво приділяло особливу увагу саме цьому напрямку зовнішньої політики[3,с.695].

Після заснування універсальної міжнародної Організації Об'єднаних Націй республіка брала участь у її галузевих установах і відокремлених організаціях. У 1946 р. згідно зі ст. 68 Статуту ООН було засновано Комісію ООН з прав

людини. Українська РСР двічі – з 1946 р. по 1971 р. і з 1983 р. до 1985 р. – обиралася членом Комісії. За ініціативи і наполегливої позиції української делегації Комісією підготовлено проекти таких міжнародних актів, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН, як Загальна декларація прав людини (1948), Конвенція про запобігання злочинам геноциду і покарання за нього (1948), Женевські конвенції про захист жертв війни (1954 р.), Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1956), Декларація прав дитини (1959). Представники Української РСР разом з СРСР, БРСР та низкою соціалістичних країн домоглися за час існування Комісії прийняття численних пропозицій, спрямованих проти колоніалізму, расизму, інших форм масових і грубих порушень прав людини[1,с.300].

В серпні 1970 р. міністром закордонних справ УРСР призначено Г.Г. Шевеля, який проводив, у міру можливості, політику зміцнення зовнішньополітичного відомства УРСР. Він ще більше, ніж його попередники, концентрується на роботі в ООН та деякою мірою в ЮНЕСКО. Він бере активу участь у підготовці заяв та проектів резолюцій українських делегацій в ООН, особисто контролює діяльність Постійних представництв Української РСР при ООН у Нью-Йорку[3,с.702].

Саме в цей час, працюючи в ООН, Україна пропонувала ліквідувати іноземні військові бази в країнах Азії, Африки і Латинської Америки, виступала за екологічний захист навколишнього середовища (наприклад 1978 р. відстоювала конвенцію про заборону військового або іншого ворожого використання засобів впливу на навколишнє середовище), за заборону військового використання Світового океану. Україна ратифікувала Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі і під водою (1963), Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968), Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів та його надрах ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення (1971), Договір про всеохоплюючу заборону ядерних випробувань (1996).

Наприкінці 80-х років УРСР була учасницею понад 150 міжнародних договорів, укладених під егідою ООН. Серед них такі політично важливі, як Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі і під водою (1963), Конвенція про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства (1969), Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення (1971), Конвенція про заборону розробки, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та її знищення (1972) та ін.[1,с.38].

З проголошенням незалежності нашої держави співпраці з ООН ще більш посилилась. У 90-ті роки Україна активно співробітничала в ООН із країнами СНД, Болгарією, Польщею, Чехословаччиною, країнами Балтії та ін. Від імені України було запропоновано розробити нову програму ООН «Світ ХХІ століття без'ядерної зброї», посилити дієвість ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів. Враховуючи інтереси національної безпеки, Україна бере активну участь у створенні нової системи європейської безпеки, одним із векторів якої є міжнародні заходи з підтримання миру (з 1992 р.) через діяльність в Операціях з підтримання миру ООН, в якості спостерігачів, виконання інших миротворчих функцій.

В Україні працюють наступні установи ООН: Програма розвитку ООН (ПРООН), Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Фонд Народонаселення ООН (ЮНФПА), Міжнародне агентство з атомної енергетики (МАГАТЕ), Міжнародна організація з міграції (МОМ), Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБООН), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародна організація праці (МОП), та Об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІДу в Україні (ЮНЕЙДС).

На даний момент Україна продовжує активно співпрацювати з ООН, про що свідчить підписання 24 березня 2011 року представниками установ системи ООН та Уряду України рамкової програми партнерства Уряду України – ООН на 2012 – 2016 роки. Впровадження Рамкової програми партнерства Уряду

України – ООН на 2012 – 2016 роки стане якісно новим кроком співпраці України з ООН, оскільки вперше наголос робиться на принципі партнерства та ведучої ролі української сторони у визначенні пріоритетів та цілей допомоги з боку ООН, а також спільної відповідальності за досягнення результативності співпраці[6].

Таким чином, історія співпраці України з ООН бере свій початок ще з моменту створення даної організації. Україна брала активну участь у створенні Статуту ООН, та вироблені різноманітних програм. Також наша держава є учасником багатьох програм, наприклад бере участь у миротворчих операціях під егідою ООН. Організація Об'єднаних Націй неодноразово надавала допомогу Україні, наприклад після Чорнобильської катастрофи. А 24 березня 2011 року представники установ системи ООН та Уряду України підписали рамкову програму партнерства Уряду України – ООН на 2012 – 2016 роки.

1. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України /Л.Д. Чекаленко – К.: Либідь, 2006. – 712 с.
2. Дюрозель Жан-Батіст. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Жан-Батіст Дюрозель / пер. з фр. Є. Марічева, П. Погорєлової, В. Чайковського. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 903 с.
3. Табачник Д.В. Українська дипломатія: нариси історії (1917 – 1990 рр.): Навч. Посібник / Д. В. Табачник. – К.: Либідь, 2006. – 768 с.
4. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.: Сборник документов. Том IV. Крымская конференция руководителей трех союзных держав – СССР, США и Великобритании (4–11 февраля 1945 г.) М.: Издательство политической литературы, 1979. Режим доступа: http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/War_Conf/krim20.htm
5. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред.. О.С. Кучика. – 2-ге вид.,перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с.

6. Постійне представництво України при ООН. – Режим доступу:
<http://un.mfa.gov.ua/ua/ukraine-un/general-information>

1. Chekalenko L.D. (2006) *Consilio aliena Ucraina* / D.L. Chekalenko - K. Lybed, - 712 p. (ukr)
2. Dyurozel Jean-Batiste. (2005) *Historia de condicionibus ex 1919 in praesentem diem* / Jean-Baptiste Dyurozel /Lane. cum Fr. E. Marichev P. Pogorelov, B. Tchaikovsky. - K: Type of SALOMO D.Pavlychko «Basics» - 903 p. (ukr)
3. Tabachnik D. (2006) *Ucraina condicionibus: Essays on Historia (1917 – 1990): disciplina manual* / D. Tabachnik. - K: Lybed, - 768 p. (ukr)
4. *Fontes iuris Germanici antiqui in conventus internationales in magna bonis Bellum 1941-1945.: Venite documenta. Volume IV. Sociae Crimean conferentia principes tres vires - in USSR, USA UK (4-11 Februarii 1945)* Moscuam: Politica Literature Publishing Domus, 1979. Modum aditus: http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/War_Conf/krim20.htm (rus).
5. *Internationalibus consociationibus: doce. Manualis.* / .. Ed OS Kuchiki. - 2nd ed. Instauratum. et add. - K. scientia, 2007. – 749 p. (ukr)
6. *Permanens ad Foederatarum Nationum varius Ucraina.* - Modum aditus: <http://un.mfa.gov.ua/ua/ukraine-un/general-information>